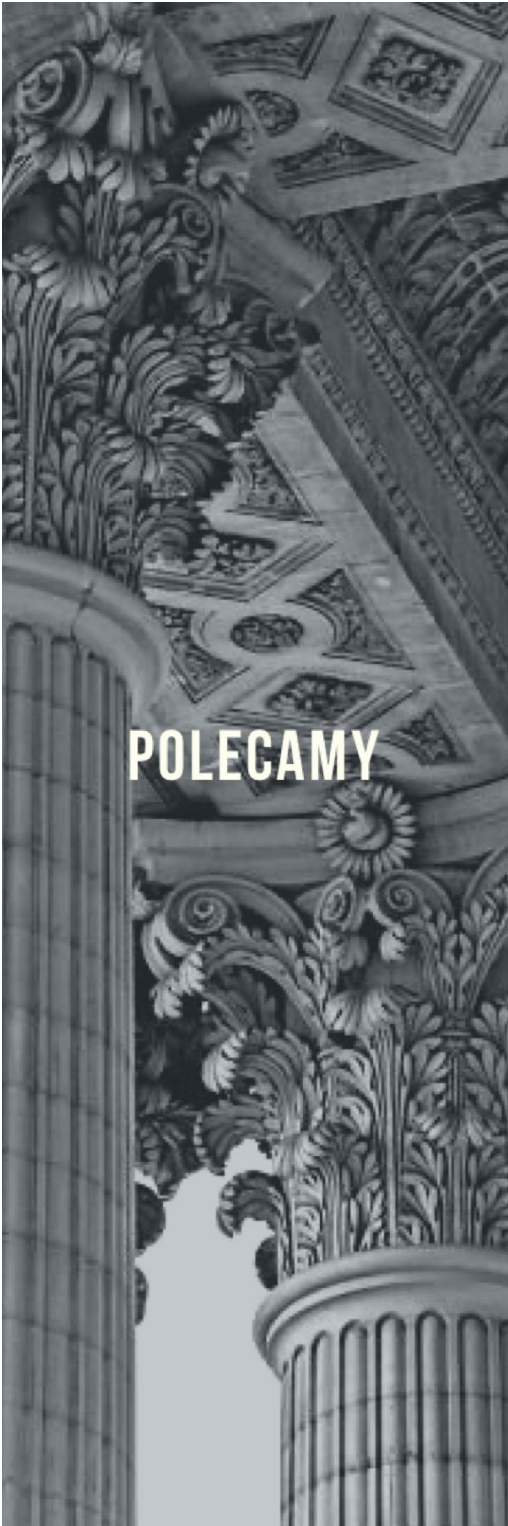

POLECAMY

Magdalena Burzyńska

(kulturoznawstwo)

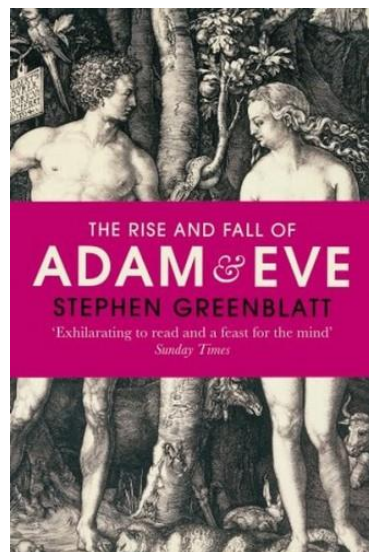
The Rise and Fall of Adam and Eve

The Rise and Fall of Adam and Eve (2017) to kolejna pozycja książkowa w bogatym dorobku Stephena Greenblatta – profesora nauk humanistycznych na Harvard University, wybitnego znawcy literatury i specjalisty w dziedzinie twórczości Williama Shakespeare’a. Stephen Greenblatt jest laureatem między innymi Holbergprisen (Nagrody Holberga, 2016), a także Pulitzer Prize (Nagrody Pulitzera, 2012). Uznawany jest za inicjatora nurtu *New Historicism*, czyli „nowego historyzmu”, interpretującego utwory literackie przez pryzmat kontekstów, w jakich powstawały. Tym razem Greenblatt oferuje czytelnikowi możliwość podróży, u swego boku, przez tysiące lat ściśle splecione z opowieścią, która głęboko przeniknęła kulturę naszego świata. Autor wiedzie nas przez kolejne wieki historii szczególnej, z której czerpały pokolenia, sięgającej źródeł i trwale obecnej w naszej kulturze i świadomości.

Wiara to atrament, którym, można by rzec, niniejsza książka została napisana. To przeżyte niegdyś doświadczenie wiary autor wspomina w swoich pierwszych słowach; doświadczenie, które ostatecznie przywiodło go do refleksji nad nieodpartą skłonnością człowieka do „opowiadania” i paraliżującą umysł mocą, jakiej wiara może nadać słowom. To właśnie wiara utrwaliła historię, stanowiącą przedmiot badań Stephena Greenblatta, czyli zawartą w księdze Genesis opowieść, która, na co autor wskazuje (s. 3), odegrała

niezwykle istotną rolę w procesie kształtowania się koncepcji dla nas fundamentalnych, objaśniających pochodzenie i los człowieka, opowieść, której powstanie można tłumaczyć naturalną potrzebą istoty ludzkiej – potrzebą sensu. Autor zwraca uwagę na to, w jak przeszywający sposób historia ta, spisana tysiące lat temu, o protoplastach rodzaju ludzkiego – pierwszym mężczyźnie i pierwszej kobiecie stworzonych przez Boga na Jego podobieństwo, którzy utracili raj i których spadkobiercami są wszyscy ludzie – wpłynęła na nasze życie, a jej moc oddziaływania sięga współczesności.

A przecież to zaledwie jedna z bezliku znanych nam opowieści. Zgłębiając historię Adama i Ewy, autor bada jednak wyjątkowe dzieło literackie. Czytelnik ma też okazję poznać tę historię z innej niż zwykle spotykana perspektywy: widzianą nie jako początek, ale jako rezultat. W tle Edenu ukazuje nam się pejzaż świata, w jakim dzieło zostało skomponowane. Wybrzmiewają tu głosy wielu twórców, melodie „obcych” opowieści. Intryguje pytanie zadane przez autora: A gdyby to inna prawda niosła się przez kolejne stulecia? Jak odmienne wartości i idee odeszły w zapomnienie? Autor oddaje głos postaciom i historiom, które dobiegają z otchłani czasu. Obok pytania, jak wyglądałoby życie, gdyby człowiek nie utracił raju, pojawia się inne: Jak wyglądałoby życie, gdyby poznanie i świadomość – w Księdze Rodzaju powiązane ze śmiertelnikiem ukaranym za nieposłuszeństwo – wiodły do afirmacji doczesności? Czy inna

Okładka książki

opowieść tchnęłaby w ludzkość istotnie odmiennego ducha? Czy chłonąc nie tę, lecz inną, namiętnie powtarzaną treść, ziemia byłaby już nie ta sama?

Kim byli ci, którzy „ostatecznie ukształtowali stworzenie świata”? I dlaczego przyjął on właśnie taką formę? Jak rozmaite interpretacje kreowali ludzie, przez wieki czerpiący z Księgi, jako źródła absolutnego? Wreszcie, jak to się stało, że wszystkie one zostały porwane nurtem dogmatu? Greenblatt zabiera czytelnika w podróż przez kolejne wieki, przywołując wypowiedzi zapomniane, a także pozwalając zagrznieć tym, których słowa miały weryfikować prawdę lub fałsz odmiennych poglądów. Prowadzony przez autora odkrywa czytelnik przestrzenie, w których opowieść o Adamie i Ewie, idea głęboko zakorzeniona w umysłach ludzi, była obecna – materializując się i urzeczywistniając w rozmaitych formach. Przywołane zostają pojęcia fundamentalne, przenikające życie każdego człowieka – i stawiane są pytania, pytania powtórzone, a zadawane od setek lat, zmierzające do poznania natury istoty ludzkiej i można przyjąć, że wszystko to, czego szukano, drzemać miało w księdze *Genesis*.

Autor wykazuje, jak ta fascynująca opowieść, odpowiadająca na inherentne potrzeby duchowe leżące u podstaw jestestwa *homo sapiens*, prawdziwie żyje. I, jak wszystko inne, ulega wpływom, które kształtują świat, w jakim żyjemy. Jest to opowieść, która niesiona przez kolejne epoki, wreszcie zostaje skonfrontowaną ze zjawiskiem zasadniczo innym niż wiara stanowiąca o jej potędze, ze zjawiskiem, które samo jest potęgą: z nauką. W swoich rozważaniach, Greenblatt wielokrotnie dokonuje interesujących zestawień prawd zawartych w świętej opowieści o stworzeniu z osiągnięciami

naukowymi. Dzieli się z czytelnikiem własnymi spostrzeżeniami, które niejako naturalnie splatają ze sobą te dwa pozornie odrębne światy.

Tytułowa sytuacja Adama i Ewy, czy to w Edenie, czy to na Ziemi, zdaje się nasuwać czytelnikowi pomysł, aby zadał sobie choćby takie, przykładowe pytanie: Czy poznanie, po które odważa się sięgnąć człowiek – podążając śmiało za ciekawością, za pobudkami umysłu otwartego i głodnego wiedzy, dążąc do uchwycenia pojęcia racjonalnego – należy uznać za wtórny, ostateczny upadek Adama i Ewy? Czy te same właściwości, które spowodowały upadek pierwszych ludzi, tym razem, dla odmiany, przynoszą człowiekowi triumf?

Greenblatt ma niewątpliwy dar opowiadania. Prowadzi ścieżkami, które sam odkrył, ukazując fascynujące scenerie, pozwalając niemalże każdym zmysłem odczuć momenty, do których czytelnika zabiera. Stwarza okazję, by rozejrzeć się w każdym punkcie podróży, „odetchnąć powietrzem” epoki, spojrzeć przez chwilę na świat oczami przywoływanych postaci. To właśnie im w dużej mierze zdaje się oddawać tytułową opowieść. Przypomina zarazem o wielości perspektyw, z jakich dzieło może być rozpatrywane. Otrzymujemy historię o historii stworzenia, która rodziła się na nowo w umysłach kolejnych pokoleń – i oto w tej na pozór jednej – mamy okazję dostrzec ich wielość, poszczególne jednostki, a wreszcie – odnajdujemy nas samych, dzisiaj.

Bibliografia

<http://stephengreenblatt.com/biography>

<https://britannica.com/biography/Stephen-Greenblatt>